

IZBJEGAVANJE PLAĆANJA POREZA NA ODREĐENIM PRIMJERIMA

Kovačević, Vikica

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:311867>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-24**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij Financijski menadžment

Vikica Kovačević

IZBJEGAVANJE PLAĆANJA POREZA

NA ODREĐENIM PRIMJERIMA

Završni rad

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij Financijski menadžment

Vikica Kovačević

IZBJEGAVANJE PLAĆANJA POREZA

NA ODREĐENIM PRIMJERIMA

Završni rad

Kolegij: Javne financije

JMBAG: 0010225193

e-mail: vkovacevic@efos.hr

Mentor: Prof. dr. sc. Branimir Marković

Osijek, 2021.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics in Osijek
Undergraduate Study in Financial management

Vikica Kovačević

TAX AVOIDANCE ON CERTIAN EXAMPLES

Final paper

Osijek, 2021.

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Vikica Kovačević

JMBAG: 0010225193

OIB: 65468296202

e-mail za kontakt: vikicakovacevic99@gmail.com

Naziv studija: Preddiplomski sveučilišni, smjer financijski menadžment

Naslov rada: Izbjegavanje plaćanja poreza na određenim primjerima

Mentor/mentorica diplomskog rada: prof.dr.sc. Branimir Marković

U Osijeku, _____2021._____ godine

Potpis _____

SAŽETAK

Mjesto i uloga pojedinog poreza u poreznom sustavu države nije uvijek i svuda ista. Ovisi o mnoštvu čimbenika koji se razlikuje od države do države. Na temelju tih čimbenika, država se odlučuje primijeniti određeni porez i uključiti ga u vlastiti sustav prihoda. S tim navedenim, postoje dva osnovna učinka oporezivanja, a to su fiskalni učinci oporezivanja i nefiskalni učinci oporezivanja. Krajnji cilj fiskalnih učinaka je financijski, odnosno naplata poreza. S druge strane, drugi učinak oporezivanja, onaj nefiskalni učinak, pojavljuje se prije, za vrijeme i poslije naplate poreza. Na temelju navedenog postoji porezna evazija, prevaljivanje poreza te višestruko oporezivanje.

Ključne riječi: porezi, porezna evazija, izbjegavanje plaćanja poreza, dvostruko oporezivanje.

ABSTRACT

The place and role of an individual tax in the tax system of the state are not always and everywhere the same. It depends on a multitude of factors that vary from state to state. Based on these factors, the state decides to apply a particular tax and include it in its revenue system. With this in mind, there are two basic taxable effects, and these are the fiscal effects of taxation and the non-fiscal effects of taxation. The ultimate goal of fiscal effects is financial, ie tax collection. On the other hand, the second effect of taxation, that non-fiscal effect occurs before, during, and after-tax collection. Based on the above, there is tax evasion, tax evasion, and multiple taxations.

Keywords: taxes, tax evasion, tax evasion, double taxation.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. Metodologija rada.....	3
2.1. Predmet istraživanja	3
2.2. Metode istraživanja.....	3
2.3. Hipoteze rada.....	4
3. Porezi i porezni sustav.....	5
3.1. Pojmovno određenje poreza i poreznog sustava	5
3.2. Karakteristike i načela poreza	7
4. Porezna evazija kao učinak oporezivanja	10
4.1. Pojam porezne evazije	10
4.2. Zakonita i nezakonita porezna evazija.....	13
4.3. Porezna evazija poreza na dohodak, poreza na dobit i poreza na dodanu vrijednost.....	16
4.4. Porezne reforme u 2021. godini	18
5. Oblici prevajivanja porezne obveze.....	20
Pojam prevajivanja porezne obveze	20
5.1.....	20
5.2. Željeno i neželjeno prevajivanje porezne obveze	20
5.3. Prevajivanje unatrag i unaprijed porezne obveze	21
5.4. Jednostruko i višestruko prevajivanje porezne obveze	22
5.5. Faze prevajivanja poreza	22
6. Višestruko oporezivanje.....	24
6.1. Nadoporezivanje i kumulacija poreza.....	24
6.2. Dvostruko oporezivanje.....	24

7. Rasprava	26
8. Zaključak	28
Literatura.....	29
Popis grafikona.....	31
Popis slika	32

1. UVOD

Politika javnih prihoda i rashoda te fiskalna politika predstavljaju međusobno povezane politike koje opskrbljuju državu i stanovništvo s najvažnijim javnim dobrima i uslugama. Svako javno dobro koje građani koriste, koriste zbog funkcioniranja ovih politika. U današnje vrijeme je nemoguće zamisliti suvremenu državu i njen cjelokupni sustav bez poreza i poreznog sustava. Kako bi država omogućila dostupnost javnih dobara, država uvodi razne porezne oblike, kako bi mogla osigurati dovoljno prihoda za financiranje javnih dobara. Porezni sustav čini jedan od najvažnijih sustava fiskalne politike te kao takav uvelike utječe na kretanja u gospodarstvu. S obzirom na to da porezna politika mora biti efikasno uređena, važno je prepoznati koji je način poreznog oporezivanja najučinkovitiji za pojedinu državu i njeno političko uređenje. Učinkovit sustav naplate poreza doprinosi razvoju države i njenog gospodarstva u cjelini. Uzimajući to u obzir, kod formiranja poreznog sustava od iznimne važnosti je sagledati čimbenike kao što su vjera, klimatski uvjeti, stavovi građana i ponašanje istih. Svaka država na svijetu ima svoj porezni sustav i svoje poreze koji ovise o mnogo kriterija. Odabir naplate poreza te njegovog izbjegavanja ovisi o nizu čimbenika koje država uzima u obzir prilikom formiranja cjelokupnog sustava naplate i izbjegavanje naplate poreza. Kada se radi o poreznom sustavu Republike Hrvatske, porezni sustav je u posljednjih nekoliko godina prošao kroz mnoge reforme kako bi se poboljšao. No, kako država mijenja porezni sustav na redovitoj bazi, tako nastaju mnogi otpori plaćanju poreza i poreznih opterećenja. Građani imaju negativne stavove prema plaćanju poreza jer prema mnogim istraživanjima, Republika Hrvatska je na visokoj ljestvici kada se radi o oporezivanju rada i potrošnje.

U osvrtu Instituta za javne financije pod nazivom „Hrvatska među rekorderima po visini stopa PDV-a“, navodi se kako je Hrvatska s stopom PDV-a od 25 posto. Druga je na ljestvici u Europskoj uniji, odmah ispod Mađarske. Hrvatska je još u rujnu 2013. uvela novu stopu PDV-a s ciljem smanjenja proračunskog deficita. No, sadašnja stopa poreza na dodanu vrijednost je veća od prosjeka Europske unije koji iznosi 21,5 posto. Uz povećanje stope poreza na dodanu vrijednost, povećala se i međustopa koja je 13 posto, što dovodi do toga da je i međustopa veća od prosjeka (10,4 posto). Iako su i druge države Europske unije povećale svoje stope poreza tijekom gospodarske krize, velika većina ih je ostala u blizini prosjeka. Stoga, kada se porezi često mijenjaju, poduzetnici razvijaju otpor plaćanju, a investitore odbijaju konstantne promjene u poreznom sustavu.

Prema mišljenju Kesner-Škreb "Nije problem samo to što ćemo po visini stopa PDV-a biti u samom europskom vrhu, već što se stope PDV-a prečesto mijenjaju" (Kesner-Škreb, 2013).

Nova stopa predstavlja veliki problem još od 2008. godine kada se cijeli svijet suočio s velikom financijskom krizom. Razvojem društva u cjelini, građani pronalaze razne načine kako bi izbjegli plaćanje poreznih obveza, bilo to na zakonit ili nezakonit način. Otpor građana je veći kada je veća porezna obveza i zadiranje države u poslovanje poduzetnika. Poduzetnici, iako su pokazali volju i rizik za pokretanje vlastitog posla, suočavaju se s visokim poreznim stopama pa to svojevrsno smatraju napadom države na njihovo poslovanje. Kako porezna davanja rastu, smanjuje se društveni položaj pojedinca, a raste snažan otpor prema davanjima državi. Posljedično tome, razvili su se oblici izbjegavanja plaćanja poreza. Građani, poduzetnici, fizičke i pravne osobe, pronalaze „rupe“ u zakonu, prijavljuju lažne informacije o svojim dohocima, prihodima i imovini. Sve to kako bi platili manje poreze u konačnici. Prema tome, za porezne obveznike to donosi negativne posljedice, za koje mogu odgovarati novčano i kazneno. Nadalje, osim za građane, posljedice se razvijaju i za gospodarstvo. Kada građani ne žele plaćati poreze i rade sve kako bi to izbjegli, tada državni proračun osjeti posljedice. Smanjuju se proračunski prihodi, s obzirom na to da porezni prihodi čine veliki udio u ukupnim prihodima proračuna. U konačnici, proračun može biti u deficitu zbog nedostatka poreznih prihoda.

2. Metodologija rada

U ovom poglavlju opisuju se metode istraživanja koje su se koristile prilikom istraživanja teme i pisanja rada.

Kroz ovaj rad proučava se način izbjegavanja plaćanja porezne obveze, porezni sustav i porezi gdje postoje fiskalni i nefiskalni učinci oporezivanja. Kroz daljnja izučavanja oblika poreznih izbjegavanja, dodaje se nekoliko primjera koji će jednostavnije objasniti pojedini oblik s obzirom na to da je tema bogata primjerima u praksi. U metodologiji rada zadaju se dvije hipoteze rada koje će se na kraju rada, odnosno u zaključku prihvatiti ili odbaciti. O tome hoće li se odbaciti ili prihvatiti ovisi samo istraživanje tijekom pisanja rada. U prvim poglavljima i potpoglavljima opisuju se detalji vezani uz poreze i njegove karakteristike kako bi se došlo do teme ovog rada. U ostatku rada definira se što se ubraja u nefiskalne učinke, odnosno porezna evazija, prevaljivanje poreza i višestruko oporezivanje. U idućim poglavljima nastoji se pojasniti temeljna obilježja navedenih nefiskalnih učinaka, njihove definicije i osnovne podjele. Na temeljna obilježja nadovezuje se primjerima koji će detaljnije opisati svaki od nefiskalnih učinaka. Kroz rad se dodatno opisuje svaki oblik poreznog izbjegavanja i karakteristike koje svaki oblik ima. Kraj rada obilježava rasprava rada gdje se iznosi kritika, sugestija ili preporuka koje se mogu primijeniti kako bi se spriječila daljnja izbjegavanja plaćanja porezne obveze.

2.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja rada je izbjegavanje plaćanja poreza na određenim primjerima u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2021. godine.

2.2. Metode istraživanja

S obzirom na predmet koji se ovom radu analizira korištene su određene metode radi detaljnijeg proučavanja i objašnjenja predmeta istraživanja. Kroz provedene analize i istraživanja teme korištene su metoda analize, sinteze, metoda deskripcije i metoda klasifikacije.

Metoda analize sadržaja omogućuje korištenje velikih količina tekstualnih informacija i identificiranje njegovih karakteristika. Ipak, tolike količine tekstualnih informacija moraju biti kategorički analizirane kako bi se sam sadržaj mogao na kraju jasno pročitati. Ova metoda se koristila pri prikupljanju podataka o porezima, oblicima izbjegavanja plaćanja poreza, njihove podvrste i karakteristike.

Metoda sinteze predstavlja proces znanstvenog istraživanja kroz spajanje elemenata u jednu jedinstvenu cjelinu, koja je sastavljena od jednostavnih tvorevina u složene tvorevine. Ovom metodom su lakše oblikovani zaključci, koje su se ostvarili putem metode analize.

Metoda deskripcije odnosno metoda opisivanja, je jedan od ciljeva znanosti koja detaljnije opisuje predmete i pojave pomoću koje se detaljno analizira značaj i karakteristike poreza u ovom radu, svih oblika i karakteristika istih.

Metoda klasifikacije je metoda koja je najstarija i najjednostavnija znanstvena metoda. Klasifikacija je zapravo sistematska i potpuna podjela općega pojma na posebne, manje pojmove. Ova metoda se koristila prilikom podjela i podvrsta poreza, oblika izbjegavanja plaćanja poreza.

2.3. Hipoteze rada

Prilikom istraživanja načina izbjegavanja plaćanja poreza analizirana je porezna evazija u Hrvatskoj te su temeljem istraživanja postavljene dvije hipoteze rada, a to su:

H1: Republika Hrvatska spada u jednu od država Europske unije gdje je prisutan trend smanjenja porezne evazije, iako je i dalje na visokom nivou u odnosu na druge države članice.

H2 : U Republici Hrvatskoj porezna opterećenja su približno jednaka razini zemalja Europske unije, to jest kako se s godinama porezna opterećenja smanjuju i približavaju granicama prosjeka članica Europske unije.

3. Porezi i porezni sustav

U ovom poglavlju opisuju se temeljni pojmovi poreza, koja je njihova uloga u ukupnom gospodarstvu kao fiskalnih prihoda i koji su fiskalni i nefiskalni učinci oporezivanja.

3.1. Pojmovno određenje poreza i poreznog sustava

Porezi predstavljaju jedan od osnovnih fiskalnih i financijskih instrumenata koji imaju svrhu prikupljanja javnih prihoda i spadaju u javne prihode. Javni prihodi se prikupljaju s ciljem podmirivanja javnih rashoda u nadležnosti države. Suvremene države pridaju veliku pozornost porezima i naplati istih, jer se prikupi više od 95 % javnih prihoda što omogućava da suvremena država funkcionira. Javna dobra dostupna su svim građanima, te građani plaćanjem poreza pomažu pridonijeti dostupnosti istih. Odnosno, država je prisiljena pribaviti dovoljno prihoda od poreza kako bi građanima omogućila korištenje javnih dobara bez kojih građani ne bi mogli imati kvalitetan životni standard. Javna dobra koriste stanovnicima određene države i kako bi građani mogli uživati u tim dobrima moraju plaćati poreze.

Kada je u pitanju dobrovoljnost plaćanja, porezi nemaju tu karakteristiku. Svaka država ima svoje propisane stope poreza i svaki građanin je dužan plaćati poreze državi. Nijedna država na svijetu nema dobrovoljnost u smislu plaćanja poreza, svaki građanin države plaća neku vrstu poreza. S obzirom na to da su porezi osnovni izvor financiranja javnih rashoda, zakonom su regulirani. Prema tome, porezi kada dospiju na naplatu, moraju biti uplaćeni državi. U suprotnom, država će prisilno naplatiti poreze u smislu porezne opomene, a ako se ni tada porezi ne plate, onda država radi ovrhu.

Hrvatski porezni sustav jedan je od visoko oporezivanih sustava, odnosno Republika Hrvatska je zemlja s relativno visokim poreznim stopama kada se gleda usporedno s drugim zemljama Europske unije. Republika Hrvatska ima drugu najveću stopu PDV-a u cijeloj Europskoj uniji, progresivni porez na dohodak te porez na dobit koji nije naročito konkurentan u odnosu na druge države. Osim što je u Republici Hrvatskoj porezno opterećenje visoko, hrvatski porezni sustav je izuzetno složen, kompliciran te u nijednom dijelu nije prepoznatljiv ili atraktivan u odnosu na druge zemlje Europske unije. Hrvatski porezni sustav je pluralan što podrazumijeva da ima više poreznih oblika. Nadalje, porezima se nastoji opskrbiti proračun kako bi se prikupilo dovoljno novca za pokrivanje rashoda proračuna, važna je porezna neutralnost i osiguranje ravnomjerne i pravedne podjele tereta na porezne obveznike. Veliki je problem poreznog sustava što mora biti jednostavan i jeftin, a pri tome treba raditi na povećanju privlačnosti ulaganja za strane investitore. Kako bi Republika Hrvatska privukla investitore,

morala bi napraviti reformu u poreznom sustavu kako bi investitori prepoznali potencijal i investirali na području države.

Proračun je dokument koji prikazuje sve prihode i rashode, primitke i izdatke države u razdoblju od jedne proračunske godine, koja je jednaka kalendarskoj. Oporezivanje je jedna od najvažnijih aktivnosti države jer porezni prihodi čine čak 60 % prihoda proračuna. Prihodi od poreza su najvažniji izvori prihoda za proračun, no oni su godinama manji od rashoda proračuna. Posljedično, Republika Hrvatska se godinama bori s proračunskim deficitom. Glavni problem s kojim se Republika Hrvatska suočava su učestale promjene poreznih politika, koje poduzetnici teško mogu popratiti te nastaju veliki nesporazumi i otpori ka plaćanju poreza. Sve to dovodi do otežavanja u konačnom procesu plaćanja poreznog tereta i krajnje naplate poreza. Dolazi se do pitanja: „Koliko su zapravo važni porezni prihodi za pojedine jedinice lokalne samouprave?“ Porezni prihodi u pojedinim proračunima lokalnih jedinica čine preko 90 posto izvora financiranja i kao takvi opskrbljuju lokalno stanovništvo potrebnim javnim dobrima. S obzirom na to da svaka lokalna jedinica je zasebna cjelina, lokalna samouprava može pružiti samo određenu količinu usluga. Sve to ovisi o obilježjima pojedine jedinice, što u konačnici određuje što građani mogu dobiti od tih poreza koje plaćaju. Nemaju sve lokalne jedinice jednak iznos proračuna i jednake potrebe za pojedinim sredstvima, te tu nastupa državna uprava koja mora kontrolirati proračune i tako osigurati približno jednaku raspodjelu dobara. Zaključno, svaki proračun i svaki porezni prihod mora biti pravilno raspoređen, usvojen i reguliran.

U svakom proračunu postoje proračunski prihodi u kojima su većinom sadržani prihodi od oporezivanja. Svaki sustav oporezivanja ima dva temeljna učinka koja djeluju unutar sustava i usko su vezni s naplatom poreza.

Ovisno o učinku koji se želi ostvariti razlikujemo:

- fiskalni učinak oporezivanja i
- nefiskalni učinak oporezivanja.

Fiskalni učinci poreza mogu se povezati s krajnjim ciljem oporezivanja, a to je naplata poreza. Porezi imaju fiskalni cilj kada se porezi uvode najviše zbog prikupljanja financijskih sredstava za financiranje rashoda. Prvenstveno se misli na javne rashode koji se troše zbog financiranja javnih dobara. Fiskalni ciljevi oporezivanja su najstariji, ali su uz fiskalne su se isticali i nefiskalni ciljevi. Ovisno o raznim čimbenicima, nefiskalni ciljevi dolaze do izražaja u nekim

određenim prilikama. U današnje vrijeme, moderne države, s učinkovitim fiskalnim sustavom nastoje koristiti samo fiskalne učinke. Fokusiraju se na krajnji cilj naplate poreza.

Nefiskalni učinci oporezivanja mogu se pojaviti prije naplate poreza, tijekom ili nakon naplate poreza. Odnosno, svi ostali učinci koji se mogu postaviti pred oporezivanje. Tijekom 20. stoljeća se pokazalo kako porezi mogu služiti i drugim ciljevima poput područja zdravstva, znanosti, stanovanja i mnoštvo drugih područja. Porezima se može pokrenuti gospodarstvo, djelovanjem na trgovačku i platnu bilancu.

3.2. Karakteristike i načela poreza

Kada se radi o porezima u teoretskom smislu, važno je napomenuti da se uz svaku definiciju poreza pojavljuju osnovne karakteristike poreza. U tom slučaju govori se o karakteristikama koje su usko vezane uz financijski instrument poreza. Prilikom formiranja poreznog sustava, važno je odrediti na koji će se način porezi obračunavati, odnosno koje će se karakteristike poreza primjenjivati kada se vrši naplata poreza. Stoga, svaka država, ovisno o svojim funkcijama i razvoju, održava svoj porezni sustav primjenom karakteristika poreza. Posljedično, postoji velika mogućnost da se sustav naplate i obračuna poreza razlikuje od države do države.

S druge strane, načela poreza su važna jer se porezima nastoji opskrbiti proračun s potrebnim sredstvima, odnosno javnim prihodima. Na taj način se proračunu osigurava novac koji bi služio za pokrivanje rashoda. Osim toga, porezi bi trebali biti neutralni, dok bi porezni sustav trebao biti jednostavan i jeftin jer se na taj način mogu lakše pratiti promjene koje se pojavljuju unutar poreznog sustava. Stoga, kako bi porezni obveznici lakše izvršavali svoje porezne obveze, porezni sustav ne smije biti presložen kako bi porezni obveznici razumjeli porezni sustav. Na taj način ispunjavaju svoje obveze plaćanja poreza državi i podmiruju ih u zakonskom roku. Stroga i složena administracija te različite porezne stope nepotrebno opterećuju Poreznu upravu i time usporavaju gospodarske aktivnosti u zemlji. Zbog toga, zemlje s jednostavnijim poreznim sustavom imaju veliku prednost. Osim jednostavnosti, porezni sustav mora omogućiti pravodobnu i pravednu raspodjelu poreznog tereta na sve porezne obveznike. To znači da bi porezni obveznici s većim plaćama trebali plaćati veće poreze, a vrijedi i obrnuto. Takav porezni sustav, u konačnici, privlači potencijalne investitore, kao i ulaganja istih.

Kada se radi o karakteristikama poreza, one se mogu podijeliti na deset osnovnih karakteristika. Prema tome temeljne karakteristike poreza su:

- ., *prinudnost / prisilnost*
- *derivativnost / izvedenost*
- *nepovratnost*
- *odsutnost neposredne protunaknade*
- *načelo teritorijalnosti*
- *načelo državljanstva*
- *načelo neograničene porezne obveze*
- *nedestiniranost*
- *javnost ubiranja*
- *novčani prihod države.* “ (Jeličić, 2001)

Prisilnost poreza kao načelo poreza se odnosi na činjenicu da su porezi prisilna davanja građana državi. Suvremene i parlamentarno uređene države imaju zastupnike birača, odnosno buduće porezne obveznike. Oni su zaduženi da donose i izglasavaju zakone kojih će se birači pridržavati. Stoga, kada državnici izglasaju zakon, koji se odnosi na poreznu politiku, oni se odnose na cijelo stanovništvo. Tada građani plaćaju poreze, u suprotnom odgovaraju kazneno. Svako nezakonito izbjegavanje ili neplaćanje poreza rezultira sankcijama i mjerama za prisilnu naplatu porezne obveze. Nadalje, pod pojmom derivativnost poreza podrazumijeva se da država ubire poreze na temelju svojeg suvereniteta, sama donosi i regulira materiju oporezivanja. Na temelju prikupljenih prihoda od poreza financira zadatke i mjere iz nadležnosti države. Tako osiguravaju građanima dostupnost javnih proizvoda i usluga. No, porezi su nepovratni prihodi države jer kad ih država uzme, onda ih iskoristi za financiranje određenih javnih dobara. Tada, porezi postaju vlasništvo države jednom kad se plate, bilo od strane pravne osobe ili od strane fizičke osobe. Stoga, to dovodi do toga da plaćanjem poreza ne postoji pravo na dobivanje protuusluge, što znači, kada netko plati porez, nema pravo zahtijevati od države da mu se napravi protuusluga iz razloga plaćanja poreza. Svatko tko plati porez, dobiva određeno javno dobro koje svi mogu koristiti, a ne samo oni koji plate porez. U to uračunavamo financiranje vojske i policije za obranu i zaštitu države i građana u cjelini. Vojska i policija štite svakog građanina jednako bez obzira na to koliko je netko platio porez i u kojem iznosu. Na što se nadovezuje činjenica da porezi nisu destindirani, odnosno nemaju unaprijed utvrđenu svrhu trošenja. Kada se porezi prikupljaju, oni u pravilu služe za pokrivanje

rashoda općenito. Ne zna se unaprijed koliki dio poreznih prihoda odlazi na pokrivanje pojedinog rashoda. Dakle, porezi su sredstva koja se ubiru u javnom interesu, što označava da služe za pokrivanje javnih potreba. Ovisno o tome što se definira kao javni interes, koliko je jaka uloga parlamenta i koliko je demokracija razvijena, toliko će porezi djelovati za javni interes. U konačnici, porezi služe državi kao novčani prihodi, pogotovo kada se radi o proračunskim приходima, s kojima pokrivaju nastale proračunske rashode i tako osiguravaju određeni proračunski deficit ili suficit..

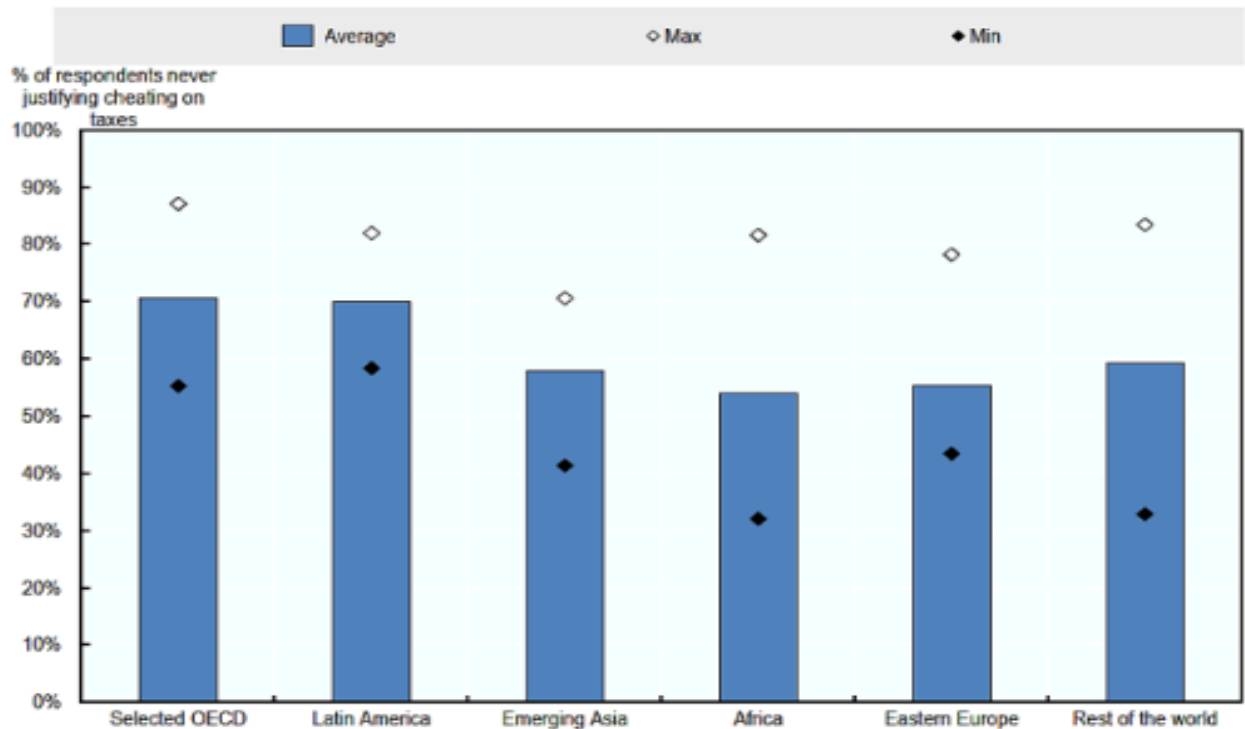
4. Porezna evazija kao učinak oporezivanja

U ovom poglavlju obrađuje se pojam porezne evazije, koja predstavlja jedan od oblika fiskalnog učinka. Poglavlje obuhvaća vrste porezne evazije, zakonitu i nezakonitu te se opisuje kakav učinak porezna evazija ima na dohodak i na dobit.

4.1. Pojam porezne evazije

Pod pojmom porezne evazije podrazumijeva se izbjegavanje plaćanja poreza na zakonit ili nezakonit način. Porezna evazija događa se prilikom naplate porezne obveze ili prije same naplate. Porezna evazija se pojavljuje kako rastu porezna opterećenja, odnosno, s porastom poreznog opterećenja, raste i odbojnost prema plaćanju istog. S razvojem poreznih oblika, tako su i porezni obveznici pronalazili načine kako da izbjegnu plaćanje porezne obveze. Brojni čimbenici mogu utjecati na razvoj porezne evazije. Neki od njih su: stupanj demokracije, povjerenje u državu i njenu upravu, učinkovitost pravnog sustava, etičnost poreznih obveznika. Ipak, jedan od najčešćih razloga negativnog odnosa prema plaćanju poreza je preveliko porezno opterećenje. S obzirom na to da se porezno opterećenje u Republici Hrvatskoj povećavalo, glavna karakteristika najnovije porezne reforme je rad na smanjenju poreznog tereta u cjelini. Porezna evazija se u Republici Hrvatskoj pojavljuje u različitim oblicima koja ovisi o vrsti poreza koja se naplaćuje. Načelno postoje tri najčešća oblika, a to su: porezne evazije kod poreza na dohodak, PDV-a te utaje u slučaju poreza na dobit.

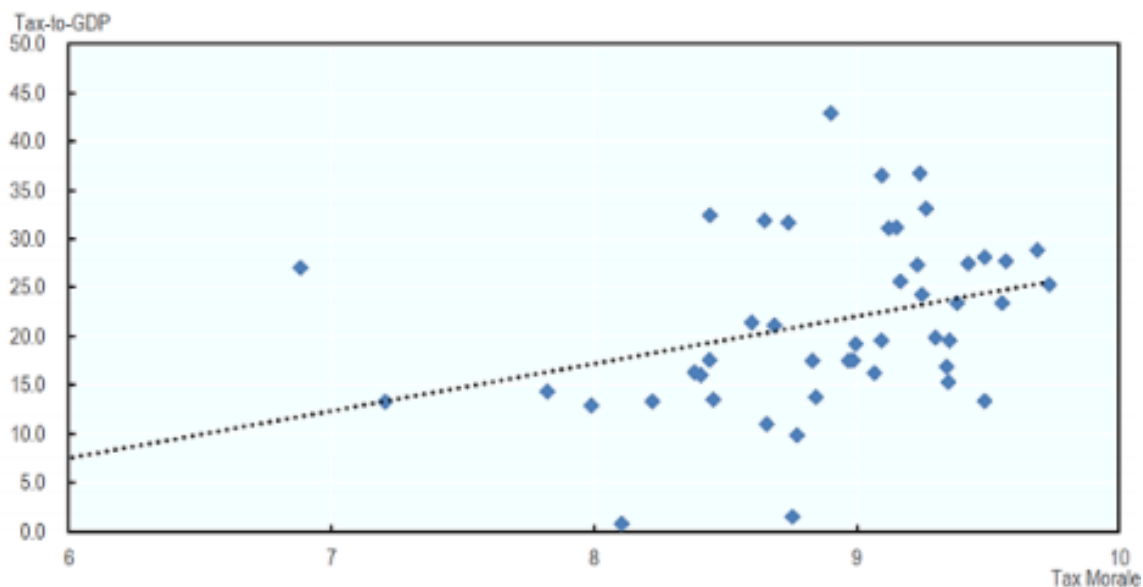
Grafikon 1 - Porezni moral u svijetu, po regijama 2014.- 2019.

Izvor: OECD, 2020.

Prema grafikonu 1 se može vidjeti kako zemlje s višim razinama oporezivanja imaju veći porezni moral. Na grafikonu je vidljiva pozitivna povezanost između razine poreznog morala te omjera poreza i bruto domaćeg proizvoda u zemlji. Zemlje koje imaju veći porezni moral nude bolje usluge i dobra, jer s većim poreznim stopama uspijevaju prikupiti veće iznose poreznih prihoda kojima mogu opskrbiti stanovništvo. Zbog toga je moguć ovakav odnos poreznog morala i poreznog opterećenja. Građani osjećaju zahvalnost i vide gdje njihovi plaćeni porezi odlaze, te zbog toga osjećaju dužnost plaćanja istih.

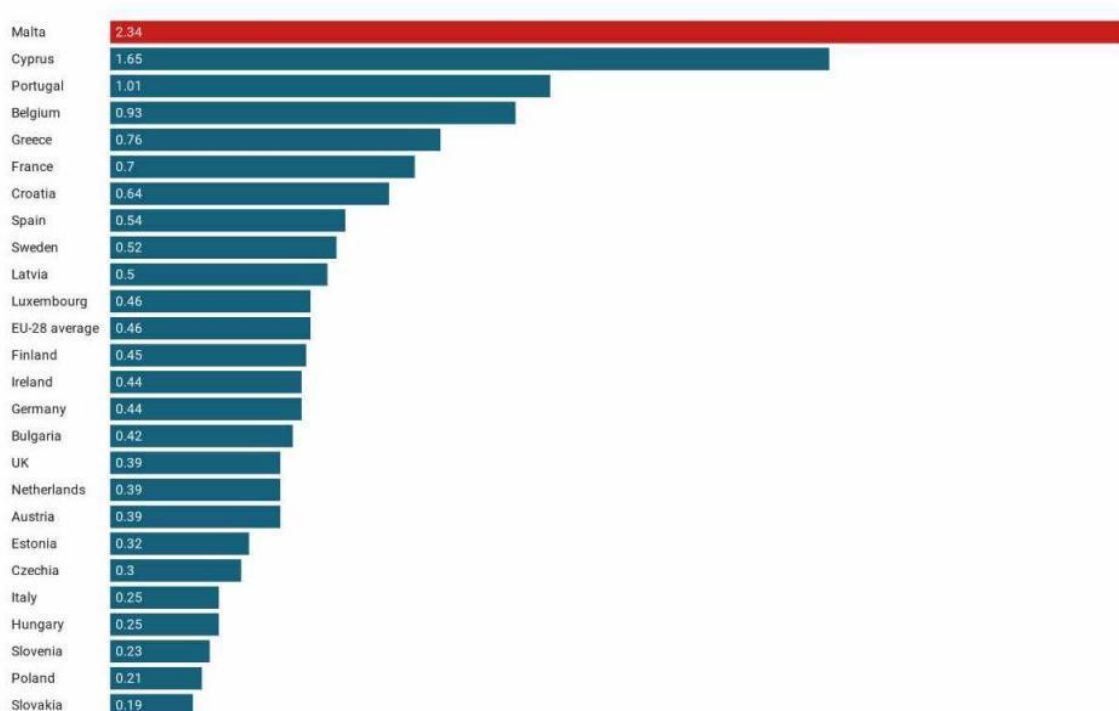
Grafikon 2 - Porezni moral te odnos poreza i BDP-a

Izvor: OECD, 2019.

Ovaj grafikon može pomoći objasniti kolike su razlike između regija jer zemlje članice OECD-a i Latinska Amerika imaju veći omjer poreza i bruto domaćeg proizvoda od ostalih regija. Na ovom se grafikonu još jednom može potvrditi kako veličina bruto domaćeg proizvoda utječe na veličinu poreznog morala.

Slika 1. Porezna evazija u zemljama Europske unije u razdoblju između 2004. i 2016. godine

Izvor: Times Malta, 2019.

Na slici 1. prikazan je udio porezne evazije u zemljama Europske unije od 2004. godine do 2016. godine, izražena u postotcima. Prikazuje udio porezne evazije u BDP-u pojedine države. Na slici se može vidjeti kako se Republika Hrvatska nalazi iznad prosjeka Europske unije, gdje porezna evazija čini čak 0,64 posto BDP-a Hrvatske. Prosjek Europske unije je 0,46 posto, što pokazuje da je Hrvatska daleko iznad prosjeka Unije.

4.2. Zakonita i nezakonita porezna evazija

Zakonita porezna evazija naziva se još i namjeravana, dok se za nezakonitu podrazumijeva da je nenamjeravana. Kod zakonite porezne evazije, porezni obveznik ne dolazi u sukob sa zakonom. Obavlja se u skladu sa zakonskim pravilima kada porezni obveznik nastoji poduzeti određene korake kako bi s namjerom izbjegao plaćanje poreza. Država pak može donijeti određeni propis o nekom porezu, s očekivanjem da on ne bude plaćen. Tako je u slučaju kada se uvode visoka porezna opterećenja kako bi se uvoznike spriječilo da uvoze određenu robu.

Što se tiče nenamjerne zakonite porezne evazije, ona nastaje u slučaju kada je neplaćanje poreza samo usputni, slučajni rezultat aktivnosti ili propuštanja poreznog obveznika. Kada porezni obveznik izbjegne plaćanje poreza bez motiva samog izbjegavanja. Drugi način je sa

stajališta države. U ovom slučaju, porezni obveznici koriste „rupe“ u zakonu koje su neodređene, odnosno neprecizno formulirane.

Nezakonita porezna evazija dovodi poreznog obveznika u sukob sa zakonom, za što on može odgovarati kazнено i krivično. Može se pojaviti u obliku šverca, defraudacije i krijumčarenja. Kada se radi o defraudaciji poreza, tada postoji djelomična i potpuna defraudacija poreza. Kod potpune, obveznik ne prijavljuje cijeli iznos prihoda kojeg je ostvario i ne prijavljuje posjedovanje imovine koja je po zakonu predmet oporezivanja. Potpunom defraudacijom poreza može se smatrati ako porezni obveznik prikriva određene podatke i činjenice koje su povod oporezivanja. Primjerice, porezni obveznik ne prijavi imovinu na koju se plaća porez ili obavlja neku djelatnost koja nije prijavljena financijskim organima. Djelomičnom defraudacijom se smatra nepotpuna ili lažna prijava veličine primitaka i dohotka, informacija o vrijednosti imovine koji mogu utjecati na smanjenje porezne obveze. Primjera radi, kada se prijavi lažni broj zaposlenika i daju pogrešne informacije o ostvarenim prihodima kako bi se platio manji porez.

Slika 2. Tablični prikaz porezne evazije država Europske unije u razdoblju od 2004. do 2016. godine

	2016 (EUR billions)	% of EU-28	% of GDP	2004-2016 (average, EUR billions) ¹⁵⁴	% of EU-28	% of GDP
Belgium	2.01	4.39%	0.50%	2.57	5.54%	0.93%
Bulgaria	0.18	0.39%	0.39%	0.11	0.24%	0.42%
Czech Republic	0.61	1.33%	0.36%	0.33	0.72%	0.30%
Denmark	0.28	0.61%	0.10%	0.24	0.52%	0.13%
Germany	7.22	15.81%	0.24%	8.95	19.26%	0.44%
Estonia	0.08	0.18%	0.40%	0.04	0.08%	0.32%
Ireland	1.02	2.23%	0.39%	0.62	1.34%	0.44%
Greece	0.96	2.11%	0.57%	1.19	2.57%	0.76%
Spain	3.19	6.98%	0.30%	4.33	9.32%	0.54%
France	10.08	22.08%	0.48%	10.74	23.12%	0.70%
Croatia	0.02	0.05%	0.05%	0.21	0.45%	0.64%
Italy	1.73	3.8%	0.11%	3.12	6.71%	0.25%
Cyprus	0.13	0.28%	0.72%	0.22	0.48%	1.65%
Latvia	0.16	0.35%	0.68%	0.07	0.16%	0.50%
Lithuania	0.01	0.03%	0.03%	0.04	0.08%	0.16%
Luxembourg	0.22	0.48%	0.43%	0.14	0.30%	0.46%
Hungary	0.22	0.47%	0.20%	0.19	0.42%	0.25%
Malta	0.23	0.51%	2.39%	0.12	0.25%	2.34%
Netherlands	2.04	4.48%	0.30%	1.91	4.11%	0.39%
Austria	1.29	2.83%	0.38%	0.89	1.91%	0.39%
Poland	1.35	2.95%	0.33%	0.52	1.12%	0.21%
Portugal	0.79	1.74%	0.45%	1.34	2.88%	1.01%
Romania	0.11	0.24%	0.07%	0.11	0.23%	0.12%
Slovenia	0.1	0.22%	0.26%	0.06	0.13%	0.23%
Slovakia	0.12	0.27%	0.16%	0.08	0.18%	0.19%
Finland	0.27	0.59%	0.13%	0.65	1.40%	0.45%
Sweden	2.71	5.93%	0.61%	1.5	3.22%	0.52%
United Kingdom	8.52	18.67%	0.37%	6.15	13.24%	0.39%
EU-28	45.66	100.00%	0.32%	46.44	100.00%	0.46%
<i>Capital income tax evasion</i>	13.48	29.52%	0.09%	15.89	36.50%	0.15%
<i>Inheritance tax evasion</i>	0.67	1.47%	0.00%	0.44	0.99%	0.00%
<i>Wealth tax evasion</i>	5.35	11.72%	0.04%	3.40	7.59%	0.03%
<i>Tax evasion on original income</i>	26.16	57.29%	0.18%	26.74	54.91%	0.26%

Slika 2 pokazuje udio porezne evazije i iznos iste u milijardama eura u 2016. godini. Prema slici, Republika Hrvatska je izgubila 20 milijuna eura 2016. godine samo na temelju porezne evazije u ukupnom BDP-u države. Radi se o već spomenutih 0,64 posto od ukupnog BDP-a. u razdoblju od 2004. do 2016. godine. Kada se radi o 2016. godini, Hrvatska je izgubila 0,05 posto BDP-a zahvaljujući utaji poreza.

4.3. Porezna evazija poreza na dohodak, poreza na dobit i poreza na dodanu vrijednost

Dohodak je temelj, izvor i objekt poreza na dohodak. Dohodak koji se oporezuje je onaj koji je stvarno ostvaren, odnosno neto dohodak, a ne pretpostavljeni. Oporezuje se bez obzira na svrhu trošenja i ne ovisi o izvoru temeljem kojeg je ostvaren. Tijekom godina, značajnost poreza na dohodak znatno raste jer se porez na dohodak obračunava kod više djelatnosti.

Kesner-Škreb (2004:33) ističe definiciju poreza na dohodak; porez na dohodak izravan je porez koji je nametnut direktno na dohotke osoba ili domaćinstava koje bi trebale snositi porezne terete. Porez na dohodak jedan je od najčešćih oblika izravnog poreza. Porez na promet smatra se najtipičnijim indirektnim porezom. Drugim riječima, porezom na dohodak, obuhvaćeni su svi dohodci fizičkih osoba.

Porez na dohodak je nametnut dohocima pojedinaca na oporezive dohotke, najčešće progresivnim poreznim stopama. To je jedno od strukturalnih karakteristika koje predstavlja osnovnu vrijednost poreza na dohodak. Posljedično, porez na dohodak može mijenjati sposobnost, kako pojedinca tako i domaćinstva..

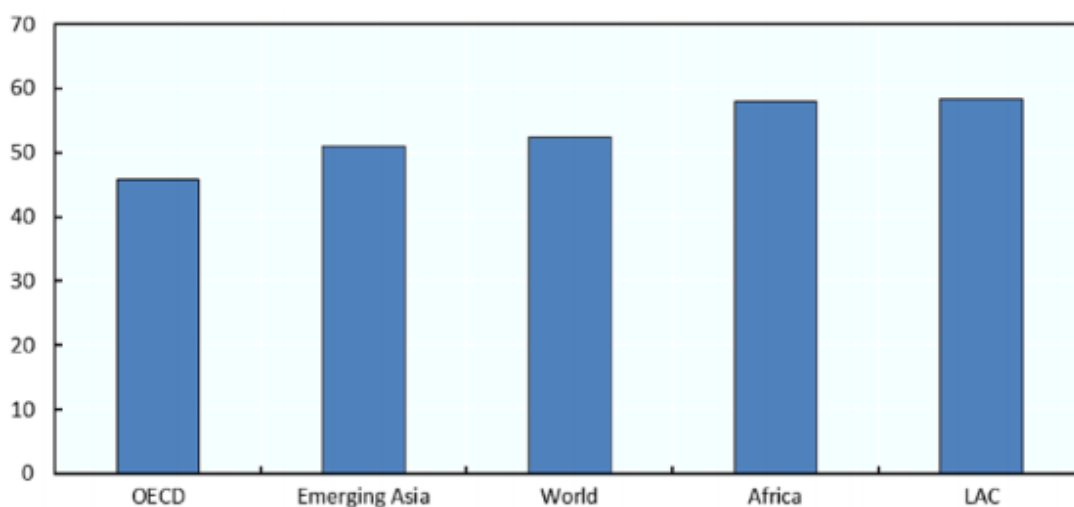
Stoga, pojavljuju se razni oblici porezne evazije u praksi. Kod poreza na dohodak, utaja poreza se najčešće pojavljuje u obliku rada na crno i plaćanje radnika u gotovini. Radnici se prijave na minimalac, a zapravo rade za veću plaću od minimalca. Ostali dio plaće se daje u gotovini. Razlog tome nisu porezne stope koje su zapravo niže nego proteklih godina, nego poslodavci nastoje izbjeći davanja za radnike koje imaju pored poreza na dohodak. Ova vrsta evazije se može i povezati s doprinosima koje poslodavci imaju prema radnicima. Doprinosi za mirovinsko i zdravstveno predstavljaju teret i radniku i poslodavcu. Stoga, kako bi izbjegli plaćanje, lažiraju podatke o iznosu plaće. Osim ovakvog oblika lažiranja, u praksi se pojavljuje oblik neevidentiranja prometa, najčešće kod poreznih dužnika kojima su računi u blokadi te novaca koji je ostvaren putem prometa ne polažu na račun. Novac ostavljaju u opticaju kako bi imali za daljnje poslovanje.

S druge strane, porezna evazija na dobit teško se može procijeniti. Zbog raznih načina na koje se mogu povećati troškovi poslovanja na legalan način i tako izbjeći plaćanje većeg poreza. Porez na dobit je vrsta poreza koje plaćaju trgovačka društva na ostvarenu dobit koja se ostvaruje razlikom između prihoda i rashoda. Dobit koju ostvaruje na temelju obavljanja gospodarske djelatnosti, a koja se izvodi samostalno i trajno. Dobit može biti pozitivna ili negativna te se na temelju toga određuje hoće li poduzeće platiti porez na dobit ili ne. Ako

poduzeće ostvari dobit, u tom slučaju plaća porez od 10 posto, ako su ostvareni prihodi iznad 7 500 000, 00 ili 18 posto ako su ostvareni prihodi iznad 7 500 001, 00. U slučaju da poduzeće ostvari gubitak, tada ne plaća nijednu stopu navedenog poreza.

Obveznici ovog poreza često prilažu veće materijalne troškove kroz putne naloge gdje su iznosi precijenjeni, izdane račune koji nemaju ostvarene kupovine, isplaćene honorare za autorski rad ili za obavljene usluge i na taj način smanjuju stavku dobiti u konačnici. Zakonom se određuju porezno nepriznati rashodi koji uvećavaju poreznu osnovicu za plaćanje poreza i tako se pokušava smanjiti utaja poreza. Odnosno manje je prostora za poduzetnike da lažiraju rashode, pokušaju smanjiti poreznu osnovicu i u konačnici smanje porezni teret. Nadalje, novim poreznim reformama se nastoji smanjiti ovakvi pokušaji utaje poreza i iskorištavanje „rupa“ u zakonu. S tim, udio ovog oblika porezne evazije je manji u udjelu BDP-a u odnosu na razdoblje od prije nekoliko godina.

Grafikon 3 - Poduzeća koja ne prijavljuju sav prihod za porezne potrebe (u postotku)

Izvor: OECD, 2019.

Grafikon 3 prikazuje koliki je postotak poreznog morala među poduzećima. Porezni moral se razlikuje kod poduzeća kao i kod pojedinaca. Tako je i kada se radi o pojedinim regijama, zemljama i gospodarstvima. Ne postoji jednostavan način na koji se može izmjeriti porezni moral. Jedna od često korištenih metoda za mjerenje poreznog morala je udio prodaje skrivene od poreznih vlasti. Koristeći ovu mjeru, zemlje članice OECD-a u prosjeku imaju najviše razine poreznog morala s manje od 46 posto poduzeća koje ne prijavljuju svu prodaju u porezne svrhe. U regijama u nastajanju, brojke su nešto veće, posebno za Afriku i zemlje Latinske Amerike i

karijske zemlje gdje približno 60 posto poduzeća ne prijavljuje svu prodaju radi smanjenja poreznog tereta.

Jedan od najčešćih oblika porezne evazije je primjer poreza na dodanu vrijednost. Porez na dodanu vrijednost je neizravni porez kojeg porezni obveznici prenose na potrošače. Kada je u pitanju ovaj porez, Hrvatska je na samom vrhu kada se radi o stopi PDV-a. Posljedično, javlja se porezna evazija i u ovom slučaju. Iako se uvela fiskalizacija računa koja je znatno smanjila broj utaje poreza, udio porezne evazije kod poreza na dodatnu vrijednost i dalje je visoka. Kod poreza na dodanu vrijednost, neizravnost je glavna karakteristika. Stoga, svaki potrošač određene usluge ili proizvoda plaća ovaj porez bez obzira na svoj status.

Kada se radi o poreznoj evaziji u ovom slučaju, ona se odvija kroz neizdavanje računa ili izdavanje računa koji nisu ispravni. Ovaj oblik porezne evazije uglavnom se odvija u uslužnim djelatnostima i djelatnostima trgovine gdje se promet robom većinom obavlja u obliku gotovinskog plaćanja. Kada se uvela fiskalizacija, povećali su se prihodi od poreza na dodanu vrijednost. Iako su se prihodi povećali, porezna evazija je i dalje visoka kada se radi o ovom obliku poreza i procjenjuje se da iznosi pola milijarde eura..

4.4. Porezne reforme u 2021. godini

Zadnja reforma koja se provodi od 1. siječnja 2021. godine. U novoj reformi, petoj po redu, Republika Hrvatska nastoji olakšati građanima plaćanje i podmirivanje poreznih obveza kako bi se smanjila porezna evazija i dovela do prosjeka Europske unije. Nova reforma rezultirala je promjenama u stopama poreza, proširenim mogućnostima plaćanja poreza i pomicanjem određenih svota. Neke od najvažnijih promjena su promjene u oporezivanju dohotka.

U 2021. godini mijenjaju se stope oporezivanja poreza na dohodak koje se primjenjuju pri oporezivanju godišnjih i konačnih dohodaka te paušalnog oporezivanja djelatnosti:

- “porezna stopa od 24% smanjuje se na 20%
- porezna stopa od 36% smanjuje se na 30%
- porezna stopa od 12% smanjuje se na 10%” (Knjigovodstveni servis Kagor, 2021)
- visina minimalne bruto plaće povećava se na 4250,00 kuna, odnosno minimalna neto plaća povećava se na 3400,00 kuna
- Mjesečna osnovica za obračun doprinosa, za rad u punom radnom vremenu osiguraniku koji je istodobno kod poslodavca član uprave trgovačkog

društva ili izvršni direktor trgovačkog društva ili upravitelj zadruge, ne može biti niža od 65% prosječne mjesečne bruto plaće isplaćene u RH u prvih osam mjeseci prethodne godine. Stoga će ona za razdoblja od siječnja 2021. iznositi 5.967,65 umjesto 5.682,30 kuna koliko je iznosila u 2020. godini.

- definirano je da se neoporezive prigodne nagrade, primjerice božićnice, regres, nagrade za radne rezultate i paušalni dodaci za topli obrok isplaćuju na zaštićene račune zaposlenika koji su pod ovrhom.
- Povećava se limit za primjenu procesa oporezivanja prema naplaćenim naknadama na 15 milijuna kuna godišnje, dok je do sad bilo 7,5 milijuna.
- Povećava se mogućnost korištenja obračunske kategorije pretporeza na dodanu vrijednost pri uvozu iz trećih zemalja. Smatrat će se da je porez na dodanu vrijednost plaćen pri uvozu ako ga je obveznik poreza upisao u registar obveznika pretporeza na dodanu vrijednost. S tim, mora biti iskazan kao obveza u prijavi PDV-a, a za taj način obračunavanja i plaćanja PDV-a prvotno mu je, uz ispunjene uvjeta, Carinska uprava kroz carinsku deklaraciju morala izdati odobrenje o plaćanju poreza na dodanu vrijednost pri uvozu putem prijave istog
- Ukidaju se oslobođenja od plaćanja poreza na dodanu vrijednost za male pošiljke uvezene u EU čija je vrijednost manja od 22 eura od 1. srpnja 2021.
- Kod poreza na dobit vrijedi da za sve obveznike poreza koji ostvaruju prihode do 7,5 milijuna kuna godišnje smanjuje se porezna stopa s dosadašnjih 12 posto na novih 10 posto.
- Prema važećim propisima, od 01.01.2021.godine na fiskalnim računima koji sadrže JIR (Jedinstveni identifikator računa) bit će obvezatan i QR kod uz pomoć kojeg će porezni obveznici moći lakše provjeravati fiskalizaciju računa kod Porezne uprave. (Knjigovodstveni servis Kagor, 2021)

5. Oblici prevaljivanja porezne obveze

U ovom poglavlju radi se o oblicima prevaljivanja porezne obveze gdje postoji šest oblika prevaljivanja poreza. Svaki od oblika prevaljivanja ima svoje karakteristike koje će se opisati u svakom od potpoglavlja. Na kraju poglavlja opisane su faze koje postoje kada se radi o prevaljivanju poreza.

5.1. Pojam prevaljivanja porezne obveze

Porezni sustav definira se kao ukupnost funkcioniranja poreza u određenoj državi, a svaka država formira svoj vlastiti porezni sustav. S obzirom na to da svaka država ima svoj posebni porezni sustav, koji ovisi o klimi, vjeri, ponašanju i stavovima građana, porezi se plaćaju na određene načine. U Republici Hrvatskoj porezni sustav je pluralan. Stoga, pojavljuje se više oblika prevaljivanja porezne obveze koji se ovisno o državi, provode na različite načine.

Da bi došlo do prevaljivanja porezne obveze moraju postojati dvije pretpostavke. Prva je materijalna ili realna jer da bi proces prevaljivanja imao smisla, mora postojati porezni teret koji se može prevaliti. Druga pretpostavka je tržišni mehanizam koji dovodi do prevaljivanja. Naime, prevaljivanje se obavlja tako da porezni obveznik, koji privremeno nosi poreznu obvezu, prenese svoj teret na drugog obveznika. Porez uračuna u predmet razmjene i oporezivanja te se razmjenom porezna obveza prenese na drugu osobu, poreznog destinatar. Problem kod prevaljivanja poreza nastaje kada je potrebno odrediti koji se porezi smiju prevaliti, a koji ne. Može doći do neželjenih posljedica prilikom prevaljivanja poreza te je tada potrebna državna intervencija. Kada država uoči koje su posljedice izazvali porezni obveznici prilikom prevaljivanja, tada poduzima mjere kako bi spriječila daljnje negativne utjecaje. Naime, za državu nije svejedno tko snosi porezni teret i stoga pokušava ograničiti neočekivano djelovanje ovakvih oblika plaćanja porezne obveze. Drugim riječima, državi je važno da građani plate porez i skupe prihode od istih, ali i da porez bude plaćen od one osobe koja je za to bila određena, a netko treći.

5.2. Željeno i neželjeno prevaljivanje porezne obveze

Željeno prevaljivanje poreza se događa kada po želji države poreznu obvezu snosi porezni destinatar, odnosno osoba koja je prema zakonu određena da snosi porezni teret. Ovakav način oporezivanja se uvodi kada nije bilo predviđeno da porezni obveznik snosi odgovornost plaćanja. O ovom prevaljivanju govorimo kada se radi o posrednim porezima gdje je praktičnije da poreznu obvezu snosi porezni destinatar. Primjerice, kada uvoznik uvozi kućanske aparate i on plati carinu na ulasku u državu, te cijenu carine uračuna u cijenu

proizvoda. Državi je lakše da poduzetnik, odnosno uvoznik plati carinu prilikom uvoza nego da od svakog kupca uređaja naplati carinu. Poduzetnik svakako dobije novac natrag kada određuje cijenu svojih proizvoda prilikom prodaje. Kada se radi o neželjenom prevaljivanju porezne obveze, tada porezni teret snosi osoba kojoj porezni teret nije bio namijenjen. Primjer ovakvih prevaljivanja poreznih obveza može se pronaći u sustavu cedulačnih poreza. To je sustav oporezivanja gdje se dohodak iz različitih izvora oporezuje odvojeno. Tako se odvojeno razrezuje porez na dobit, porez na plaće i nadnice, porez na dohodak od vrijednosnih papira, kamata i dividendi itd. Sustav cedulačnog oporezivanja može biti reguliran za fizičke osobe, za trgovačka društva i za druge oblike pravne osobe. Sustav cedulačnih poreza je formiran tako da se kod svakog oblika prihoda naplati određeni oblik poreza. Tako je kod konjunktivnih djelatnosti, poduzetnici koji se bave ovakvim djelatnostima naplate porez svojim krajnjim kupcima. Tako poduzetnici su samo privremeni nositelji porezne obveze, te računavaju te poreze u svoje cijene proizvoda. Na kraju, mehanizmom prevaljivanja, kupci plaćaju porez te postaju nositelji poreznih obveznika. (Jeličić, 2001: 151)

5.3. Prevaljivanje unatrag i unaprijed porezne obveze

Određivanje pravca prealjivanja uvelike ovisi o poreznom obvezniku, a koji će se kriterij koristiti prilikom određivanja pravca zavisi od vremena u kojem je prealjivanje izvršeno. Dokle god porezni obveznik prealjuje svoj porezni dug prije nego li ga je dužan podmiriti, tada se radi o prealjivanju unatrag. U suprotnom, kada porezni obveznik prealjuje svoj porezni dug nakon što ga je već platio, tada se radi o prealjivanju unaprijed.

O ovim oblicima poreznog prealjivanja najbolje govori primjer poreza na promet. Kada bi se radilo o proizvođaču čiji su proizvodi opterećeni porezom na promet u iznosu od 10 posto i čiji bi proizvodi koštali 100 novčanih jedinica. Tada bi njegov porezni teret iznosio 10 novčanih jedinica. Ako poduzetnik nastoji smanjiti proizvodne troškove, kupujući jeftinije materijale ili smanjuje radnicima plaće za iznos poreznog tereta, on smanjuje proizvodne troškove. Tako, on smanjuje proizvodne troškove za proizvod na koji još nije platio porez. Proizvod još nije nastao, a poduzetnik je već uspio podmiriti poreznu obvezu smanjenjem troškova i tako je prealvio porez unatrag. Prealjivanje unaprijed bi bilo kada bi u ovom slučaju porezni teret snosio krajnji kupac proizvoda. Poduzetnik svoj porez podmiruje tako što uključi teret u cijenu svog proizvoda. Kupci plaćaju 110 novčanih jedinica prilikom kupnje, a poduzetnik plaća porez prije nego proda proizvod. Ovdje se radi o prealjivanju poreznog tereta unaprijed jer je poduzetnik, odnosno porezni obveznik, platio porez unaprijed.

5.4. Jednostruko i višestruko prevaljivanje porezne obveze

Jednostruko i višestruko prevaljivanje porezne obveze odnosi se isti porez. Zapravo, govori se o tome koliko se puta isti porez može prevaliti s jednog poreznog subjekta na drugi. Jednostruko prevaljivanje se odnosi na situaciju kada je nositelj poreznog tereta konačni platca. Naravno, nakon što je porezni obveznik prevalio porezni teret. To se događa kada je porezni obveznik uspio prevaliti poreznu obvezu na neku osobu koja ne može dalje prevaliti poreznu obvezu. Kada ta osoba konačno snosi porezni teret. U slučaju da ta osoba uspije prevaliti porezni teret na drugu osobu, a ta ga uspije dalje prevaliti, onda se radi o višestrukome prevaljivanju. O količini prevaljivanja, hoće li ono biti dvostruko, trostruko ili neko daljnje prevaljivanje zavisi o nizu čimbenika. Broj prevaljivanja porezne obveze se utvrđuje po broju osoba koje se nalaze između poreznog obveznika i konačnog platca.

5.5. Faze prevaljivanja poreza

Jeličić (2001) smatra da je prevaljivanje poreza proces prenošenja poreznog tereta s jednog subjekta na drugi subjekt koji sudjeluje u oporezivanju.

Proces prevaljivanja porezne obveze čine četiri faze. Od faze porezne perkusije, porezne reperkusije, porezne incidencije i porezne difuzije.

Porezna perkusija je prva faza prevaljivanja porezne obveze u kojoj se određuje zakonskim i drugim propisima osoba koja je porezni dužnik. Dužnik može biti pravna ili fizička osoba. Drugim riječima, određuje se osoba koja je po zakonu primorana platiti i snositi porezni teret. Porezna reperkusija je druga faza prevaljivanja i ovdje porezni obveznik prihvaća poreznu obvezu, ali ne i porezni teret. Može ga se osloboditi na dva načina. Uračunavanjem poreza u cijenu svojih proizvoda ili smanjujući cijene materijala i nadnica radnicima. Odnosno, prevaljivanjem poreza unatrag i unaprijed. Incidencija je treća faza prevaljivanja gdje je porezni teret došao na naplatu poreznom subjektu i on više nema mogućnost da izbjegne plaćanje. U ovom se slučaju pojavljuje konačni platca ili destinatar. Ako je destinatar uspio prevaliti porez dalje na osobu koja nije trebala snositi poreznu obvezu, onda je incidencija došla do konačnog platca. Neovisno, ako je prevaljivanje bilo namjeravano ili ne, ovdje je konačni platca krajnji nositelj početne porezne obveze. Odnosno, on je konačni platca u ovom slučaju. Zadnja faza je difuzija koja predstavlja posljedicu incidencije. Difuzija je zapravo opći učinak oporezivanja i kao takva utječe na promjene u ponudi i potražnji. Posljedično, promjene u ponudi i potražnji utječu na proizvodnju, odnosno izmjene u strukturi i obujmu proizvodnje.

Glavni predmet izučavanja prevaljivanja porezne obveze pripada trećoj fazi, odnosno incidenciji. Bitno je odrediti tko konačno snosi poreznu obvezu, a to se može ako se istraži prevaljuje li se porez i u kojem opsegu. Uz to, prilikom svakog prevaljivanja poreza mora se odrediti na koji način se prevaljuje porez. Ovisi o obliku prevaljivanja, koji može biti unatrag, unaprijed i dijagonalno. (Jeličić, 2001: 157)

6. Višestruko oporezivanje

U ovom poglavlju opisuje se još jedan oblik oporezivanja, a to je višestruko oporezivanje. Višestruko oporezivanje je oblik oporezivanja gdje porezni obveznik plaća više od jedne vrste poreza, odnosno dva ili više. Višestruko oporezivanje ima tri najvažnija oblika a to su: nadoporezivanje, kumulacija poreza i dvostruko oporezivanje.

6.1. Nadoporezivanje i kumulacija poreza

Nadoporezivanjem se smatra kada jedan porezni obveznik plaća više istovrsnih poreza na određenom teritoriju federativno ili unitarno uređene države. Primjerice, ako se ista vrsta poreza plaća i općini i županiji, tada govorimo o nadoporezivanju. Prema Jeličić (2001) elementi koji se javljaju kada je u pitanju nadoporezivanje su:

- jedan porezni obveznik
- više istih poreznih oblika
- više poreznih obveznika koji su istog ranga (Jeličić, 2001: 159)

Kumulacija poreza je oblik oporezivanja kada jedan porezni obveznik plaća na jedan porezni izvor više poreznih oblika. Primjerice, ako je porezni obveznik platio porez na dohodak, on plaća i porez na potrošnju koji je indirektan na proizvode i usluge. Tako, porezni obveznik ima obvezu plaćanja više poreznih oblika. Prema Jeličić (2001) elementi kumuliranja poreza su:

- jedan porezni obveznik
- jedan porezni izvor plaćanja porezne obveze
- više vrsta raznovrsnih poreza (Jeličić, 2001: 159)

6.2. Dvostruko oporezivanje

Dvostruko oporezivanje se događa kada porezni subjekt plaća dva puta isti porez na isti subjekt. Zbog djelovanja različitih zakona može se dogoditi da isti porezni subjekt bude dva puta oporezivan. Primjerice, jedan subjekt ima nekretninu i živi u državi B, dok mu je nekretnina u državi A. Ako dođe do oporezivanja, država A će oporezivati imovinu prema mjestu na kojem se ona nalazi, a država B prema mjestu prebivališta. U tom će slučaju porezni obveznik platiti dvostruko porez na imovinu. Ovaj slučaj oporezivanja mnoge države žele izbjeći zbog usporavanja ekonomskih kretanja. Razlog tome su razne posljedice koje nastaju kada su u pitanju dvostruko oporezivanja poreznika. S tim, svaka država uređuje svoj financijski sustav sukladno potrebama i interesima. Sustav dvostrukog oporezivanja nije prihvatljiv s više gledišta jer dodatno porezno opterećenje usporava ekonomske aktivnosti, dok ustavno gledano,

svaki građanin ima ista prava, što znači i isti porezni teret. Dvostruko oporezivanje krši ova načela. Stoga, sve države žele izbjeći ovakvo oporezivanje. Svaka država ima pravo uređivati svoj financijski suverenitet pa zbog toga dolazi do pojave dvostrukog opterećivanja. (Jeličić, 2001: 161)

7. Rasprava

U ovom poglavlju iznose se vlastiti prijedlozi ili kritike koje se mogu primijeniti kako bi se spriječila daljnja izbjegavanje poreza.

Slika 3. Tablični prikaz poreznih dužnika.

Lista poreznih dužnika za razdoblje 2018., 2019. i 2020. godinu			
	Fizičke osobe	Pravne osobe	
	46.020.548,03	217.609.378,37	
	18.860.454,26	78.455.026,31	
	15.526.775,09	66.471.397,54	
	13.057.762,86	60.761.378,74	
	12.342.986,70	48.092.450,86	
	9.384.062,30	47.176.346,39	
	7.765.303,47	43.874.815,01	
	7.104.958,96	41.771.544,70	
	6.535.387,94	38.646.993,48	
	5.832.198,66	31.637.160,55	

Izvor: Izrada autora prema Listi poreznih dužnika, 2021.

Hrvatski porezni sustav se dugo bori s visokom stopom porezne evazije, višestrukim oporezivanjem, lažiranjem informacija i mnogim drugim načinima na koje porezni obveznici žele izbjeći plaćanje porezne obveze. Od 2013. godine kada je Republika Hrvatska postala članicom Europske unije, smanjuje se udio porezne utaje, ali i dalje je na visokoj razini kada se uspoređuje s prosjekom drugih država članica. Konstantne izmjene poreznih stopa, pravila i zakona dodatno zbunjuju poduzetnike i druge porezne obveznike, što dovodi do toga da smišljaju načine kako platiti manje državi. Kako bi se to smanjilo, potrebna je porezna reforma koja bi se fokusirala na ovaj nezakonit dio, ne samo na visoke porezne stope. Porezna i financijska inspekcija bi se trebala dodatno angažirati kada su u pitanju provjeravanja istinitosti informacija koje su sadržane u poslovnim knjigama poduzeća. Prema istraživanjima, Hrvatska je jedna od najkorumpiranijih država na svijetu, a najviše korupcije se događa u financijskim krugovima. O tome govore mnogi slučajevi korupcije, mita i nepodudaranja informacija iz platnih bilanci i transfera na računima. Posebice kada se radi o sezonskim djelatnostima gdje se najviše pojavljuju ovakvi oblici nezakonitih poreznih djelovanja. Kada se radi o sezonskim djelatnostima, ugostitelji najviše novca zarade prilikom sezone i tu se najviše lažiraju informacije o radnicima, njihovim plaćama, zarađenim iznosima i raznim drugim podacima. S

obzirom na to da Republika Hrvatska velike nade polaže u turizam, ova djelatnost je zasigurno ona koja najviše uzrokuje da je izbjegavanje plaćanja poreza problem godinama. Stroži zakon zasigurno bi doveo smanjenju velikog broja pokušaja utaje poreza, poduzetnici bi plaćali više poreza što bi dovelo do povećanja prihoda od poreza i u konačnici smanjio proračunski deficit. Također, „rupe“ u zakonima bi se svakako trebale ispraviti, jer na ovaj način poduzetnici izbjegnu plaćanja, ali na zakonit način. Svatko tko dobro poznaje zakone može iskoristiti zakon u svoju korist i tako izbjeći svaku posljedicu. Između ostalog, ovakve slike o Republici Hrvatskoj ne pridonosi razvoju Hrvatske i njenog gospodarstva. Mnogi investitori će dvaput razmisliti kada se radi o ulaganju svog kapitala u Hrvatsku, s obzirom na to da Hrvatska, iako zemlja s bogatim resursima i prostoru za ulaganje, nije zemlja koja nosi titulu zemlje sigurnog ulaganja. Bogatstvo prirodnim resursima i predivnim Jadranskim morem, čine Republiku Hrvatsku poželjnom za ljetovanje, no loše percepcije i silni slučajevi korupcije i mita pogoršavaju status ove zemlje.

8. Zaključak

Izbjegavanje plaćanja porezne obveze može se gledati kroz više oblika. Porezna evazija je najčešći oblik, koja se pojavljuje u više elemenata. Ostali oblici poput višestrukog oporezivanja i prevaljivanje porezne obveze javljaju se u manje slučajeva. Državne službe se raznim reformama pokušavaju nositi s ovim problemom koji se s vremenom smanjio, no i dalje je u visokom postotku prisutan kada se radi usporedba Hrvatske s drugim državama članicama. Tijekom vremena, porezni obveznici su pronašli i zakonite načine kako u konačnici platiti manji porezni teret. Stoga, Ministarstvo financija svake godine radi na novim poreznim reformama kojima pokušava porezne obveznike rasteretiti poreznog tereta. Kada se porezne stope smanjuju, olakšava se poreznim obveznicima, koji izdvajaju čak 25 posto poreza na potrošnju. Svakako vrijedi da se smanjenjem poreznih stopa smanjuje teret poreznih obveznika pa oni u konačnici imaju više sredstava za trošenje.

Prema tome, zaključuje se kako bi se gospodarstvo moglo promijeniti nabolje kada bi se uredio cijeli porezni zakon i sustav. Posebice bi utjecalo na porezne prihode i na prihode proračuna općenito. Stoga, hipoteze rada koje su navedene u metodologiji rada se prihvaćaju. Hrvatska kao članica Europske unije napreduje kada je u pitanju suzbijanje porezne utaje i ostalih načina izbjegavanja poreza. Stvaraju pravan okvir gdje se više poštuju zakoni i pravila oporezivanja. Postepeno grade državu koja bi mogla dosegnuti granice prosjeka kada je u pitanju izbjegavanje poreza. Polako popravljaju sliku kada su stope poreza u pitanju, smanjuju porezne stope i prilagođavaju prosjeku drugih članica Europske unije. Smanjuju porezni teret poreznih obveznika čime olakšavaju građanima podmirivanje poreznih obveza. Građani mogu više trošiti, kupovati, investirati i sudjelovati u razvoju i rastu gospodarstva svojim djelovanjem. Poduzetnici su također u plusu jer im pogoduje kada se porezne stope smanjuju u konačnici. S druge strane, loše je što česte promjene zakona mogu obeshrabriti poduzetnike da plaćaju poreze jer ne mogu dovoljno brzo popratiti promjene koje se događaju oko njih. Iako se porezne stope smanjuju, prisutnost nezakonitih izbjegavanja je visoka i prisutna u velikom omjeru. Ipak, ostvaren je napredak tijekom godina i Hrvatska se uspijeva izboriti s posljedicama koje stvaraju izbjegavanja plaćanja poreznih obveza.

Literatura

1. Arbutina, H. (1997.) *Pitanje definicije pojma "dvostruko oporezivanje"* (*The Question of the Definition of the Term "Double Taxation"*) 21 (1997.), 3; 408-427
Dostupno na: <https://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2012/5/sercic.pdf> . (Pristupljeno 20.3.2021.)
2. Hasić, I. (2017.), *Porezne prijevare*
3. Hina (2020.) Marić: *Porezni prihodi između 14 i 15 posto manji u odnosu na lani, stvari su pod kontrolom*. Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/maric-porezni-prihodi-između-14-i-15-posto-manji-u-odnosu-na-lani-stvari-su-pod-kontrolom-15010906>, (Pristupljeno 09.05.2021.)
<https://timesofmalta.com/articles/view/malta-loses-239-of-gdp-to-tax-evasion.743022>,
Pristupljeno (16.06.2021.)
4. Jelčić, B. (2001.) *Javne financije*, RRiF plus, Zagreb
5. Kesner- Škreb (2013.), *Hrvatska među rekorderima po visini stopa PDV-a*, Dostupno na: <http://www.ijf.hr/upload/files/file/osvrti/57.pdf> , Pristupljeno (16.06.2021.)
6. Knjigovodstveni servis Kagor, *Porezna reforma 2021. – promjene propisa u primjeni od 01.01.2021.* Dostupno na: <https://kagor.hr/porezna-reforma-2021-promjene-propisa-u-primjeni-od-01-01-2021/>, Pristupljeno (16.06.2021.)
7. Kutleša, A. (2020.), *Porezna evazija i ponašanje poreznih obveznika*
8. Lesar, P. (2014.) *Porezna evazija i porezni moral*. Dostupno na: <http://finance.hr/porezna-evazija-i-porezni-moral/> (Pristupljeno 09.05.2021.)
9. Porezna uprava, (2020.), *Popis poreznih obveznika koji udovoljavaju kriterijima za objavu duga na dan 31.10.2020. godine*, Dostupno na: <https://duznici.porezna-uprava.hr/po/svi/1.html> , (Pristupljeno 18.06.2021.)
10. Porezna uprava, (2020.), *Popis poreznih obveznika koji udovoljavaju kriterijima za objavu duga na dan 31.10.2020. godine*, Dostupno na: <https://duznici.porezna-uprava.hr/fo/svi/1.html>, (Pristupljeno 18.06.2021.)
11. Radosoljić, A., (2018.) *Porezna evazija u Republici Hrvatskoj*
12. Repecki, M. (2020.) *Velika analiza: Detaljno smo pretresli porezni sustav, evo što Vlada mora mijenjati*. Dostupno na: <https://www.telegram.hr/biznis-tech/velika-analiza-detaljno-smo-pretresli-porezni-sustav-evo-sto-vlada-mora-mijenjati/> ,
(Pristupljeno 09.05.2021.)

13. Šertić, A. (2012.) *Institut za javne financije - Porezne oaze: međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija*. (Pristupljeno 09.05.2021.)
14. Šimović, H, Deskar-Škrbić, M, (2019.) *Teorija i politika oporezivanja (I dio)*. Dostupno na : <https://arhivanalitika.hr/blog/ejs-11-teorija-i-politika-oporezivanja-i-dio/> .(Pristupljeno 20.3.2021.)
15. Tepšić, Turk, Petrović. (2021.)- *Zakonita porezna evazija* -Dostupno na: <https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/Z/Zakonita-porezna-evazija>.(Pristupljeno 20.3.2021.)
16. Times Malta (2019.), *Malta's international tax evasion problem dwarfs EU average*, Dostupno na:
17. Totaj, D. (2017.) *Financijski klub, sigurna investicija*. Dostupno na: <http://finance.hr/porezna-evazija/> . (Pristupljeno 20.3.2021.)
18. Vučković-Leko, A. (2019.) *Istraživanje: Hrvatska je najkorumpiranija država istočne Europe?* Dostupno na: <https://lider.media/poslovna-scena/hrvatska/istrazivanje-hrvatska-je-najkorumpiranija-drzava-istocne-europe-128583>,(Pristupljeno 09.05.2021.)

Popis grafikona

Grafikon 1 - Porezni moral u svijetu, po regijama 2014.- 2019.	11
Grafikon 2 - Porezni moral te odnos poreza i BDP-a	12
Grafikon 3 - Poduzeća koja ne prijavljuju sav prihod za porezne potrebe (u postotku).....	17

Popis slika

Slika 1. Porezna evazija u zemljama Europske unije u razdoblju između 2004. i 2016. godine	13
Slika 2. Tablični prikaz porezne evazije država Europske unije u razdoblju od 2004. do 2016. godine.....	15
Slika 3. Tablični prikaz poreznih dužnika	26